

Ošpice in rdečke v Sloveniji

Uvod

Ošpice so zelo nalezljiva virusna bolezen, za katero je značilna vročina, kašelj, nahod, vnetje veznic, eritematozni makulopapularni izpuščaj in patognomonični enantem - Koplikove pege. Včasih so prizadele večino prebivalstva že v zgodnjem otroštvu. Kljub zelo dobremu obvladovanju ošpic v nekaterih delih sveta, so ošpice še vedno pomemben vzrok obolevnosti in smrtnosti pri otrocih v svetovnem merilu.

V Sloveniji smo s skoraj 40 letnim programom cepljenja otrok proti ošpicam uspeli močno zmanjšati breme bolezni in se približujemo njeni eliminaciji. Le z vzdrževanjem visokega deleža cepljenih oseb pa lahko preprečimo širjenja bolezni v populaciji tudi v primeru vnosa bolezni v državo.

Virusna bolezen otrok in mladostnikov so tudi rdečke, ki potekajo z vročino, makulopapuloznim izpuščajem in povečanimi bezgavkami, predvsem zaušesnimi in zatilnimi. Okužba otrok večinoma poteka blago ali celo subklinično pri odraslih pa so pogostejši zapleti. Posebej je okužba z virusom rdečk nevarna v zgodnji nosečnosti, saj lahko povzroči okužbo ploda in prizadetost plodovih organov, smrt ploda, prezgodnji porod ali pa se otrok rodi z različnimi prirojenimi okvarami.

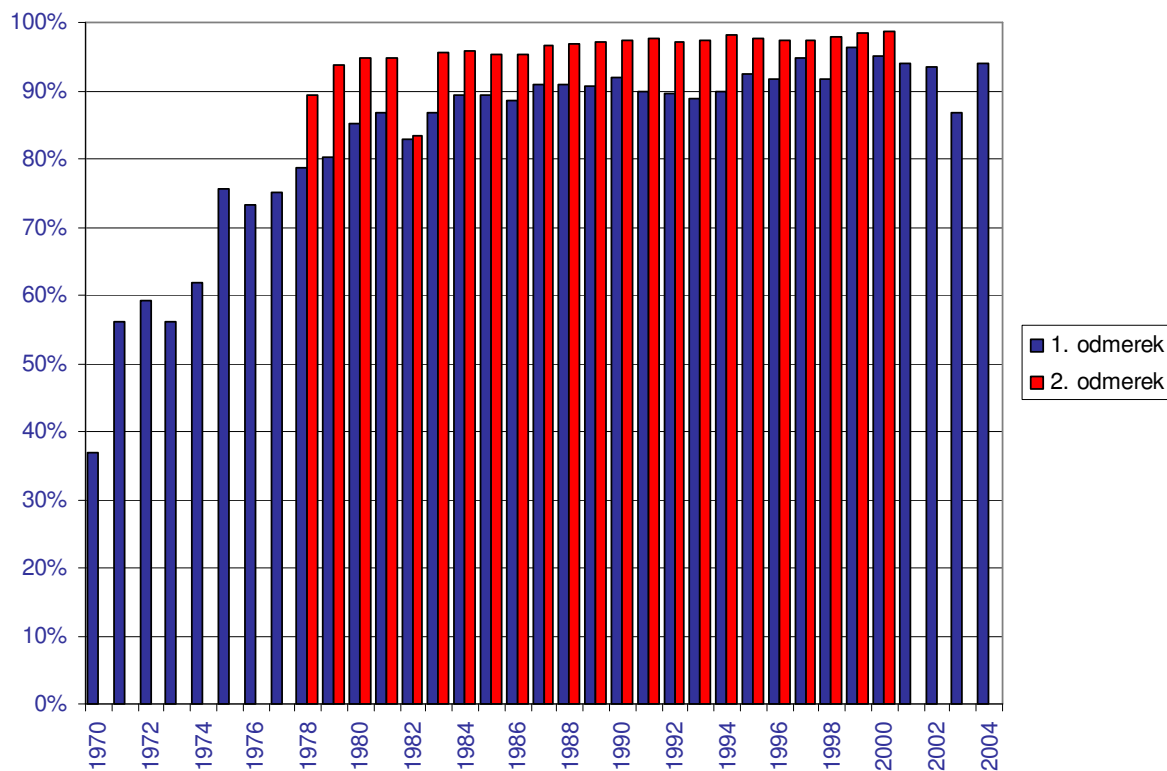
Svetovna zdravstvena organizacija si v Evropskem regionalnem strateškem načrtu za eliminacijo ošpic in kongenitalnih rdečk prizadeva do leta 2010 doseči prekinitev naravnega kroženja ošpic v Evropi in znižati pojavnost kongenitalnih rdečk na manj kot 1 primer na 100000 živorojenih otrok. Da bi to dosegli, je potrebno vzdrževati visoko precepljenost (vzdrževanje nizkega deleža dovzetnih v populaciji), aktiven sistem epidemiološkega spremljanja in laboratorijsko potrjevanje morebitnih primerov.

Obvladovanje ošpic in rdečk v Sloveniji

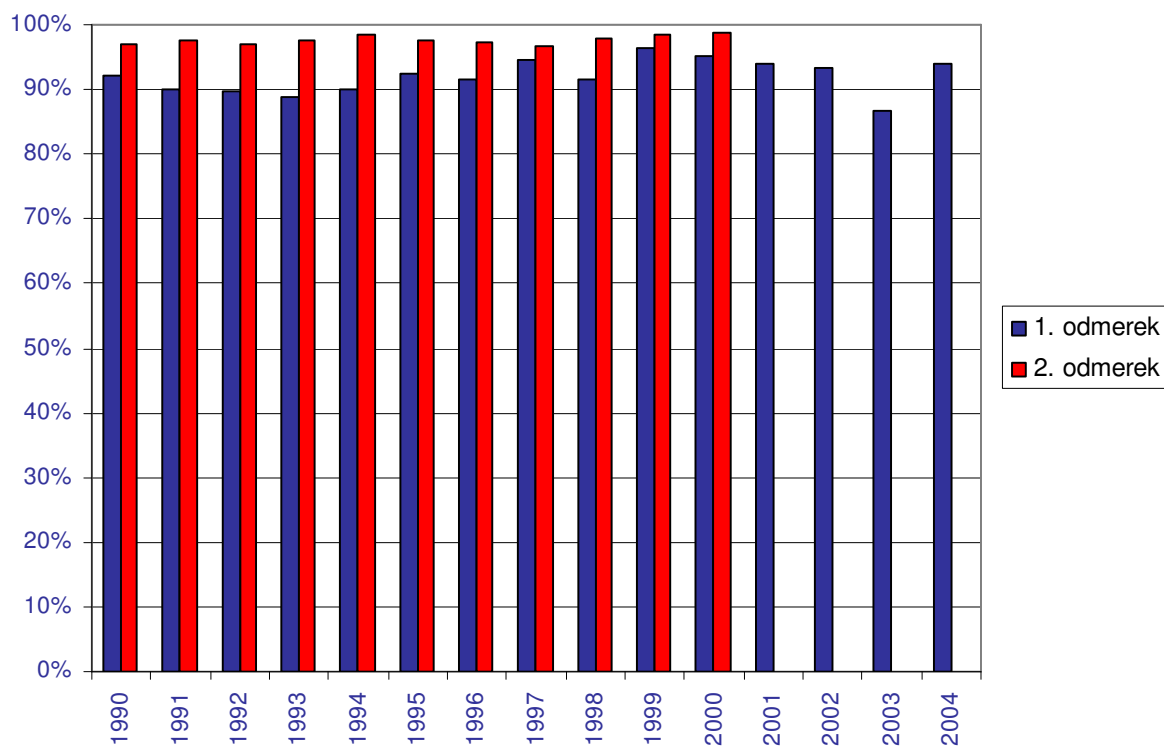
V skladu z Zakonom o nalezljivih boleznih (Ur. l. št.69/95) Inštitut za varovanje zdravja vsako leto pripravi predlog Programa imunoprofilakse in kemoprofilakse, ki ga nato izda minister za zdravje. V njem so opredeljeni programi imunoprofilakse in kemoprofilakse za različne skupine prebivalstva.

V Sloveniji je bilo obvezno cepljenje proti ošpicam uvedeno leta 1968 za otroke v starosti 8 mesecev, kasneje je bilo premaknjeno na 12 mesecev starosti. Cepljenje z drugim odmerkom za otroke ob vstopu v šolo je bilo uvedeno leta 1978, sprva s cepivom Mumps-Morbilli. Od leta 1990 so otroci praviloma cepljeni s prvim odmerkom od dopolnjenih 12 mesecev do dopolnjenih 18 mesecev starosti in revakcinirani ob vstopu v osnovno šolo, z živim kombiniranim cepivom proti ošpicam, mumpsu in rdečkam (OMR). Cepljenje proti rdečkam je bilo uvedeno v letu 1973, najprej za ženske v rodni dobi, nato je 1975 leta postalo obvezno za vsa za dekleta v starosti 12-14 let. Z uvedbo kombiniranega cepiva proti OMR v letu 1990 smo pričeli s cepljenjem dečkov in deklic v drugem letu starosti (pri 12-18 mesecih) in ob vstopu v šolo (2. odmerek). Poleg tega so bili od leta 1990 do leta 1997 z monovalentnim cepivom proti rdečkam, poleg deklet v starosti 12-14 let, cepljeni tudi dečki iste starosti.

Slika 1: Precepljenost proti ošpicam v Sloveniji, 1970 – 2004 (za zadnja 4 leta nimamo podatkov o 2. odmerku)

Slika 2: Precepljenost proti rdečkam v Sloveniji, 1980 – 2004 (za zadnja 4 leta nimamo podatkov o 2. odmerku)

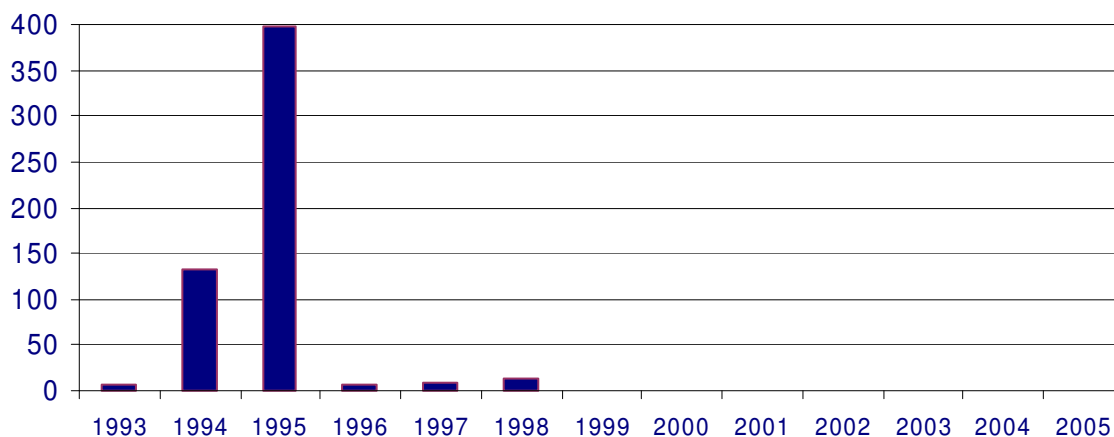

Epidemiološko spremljanje ošpic in rdečk v Sloveniji

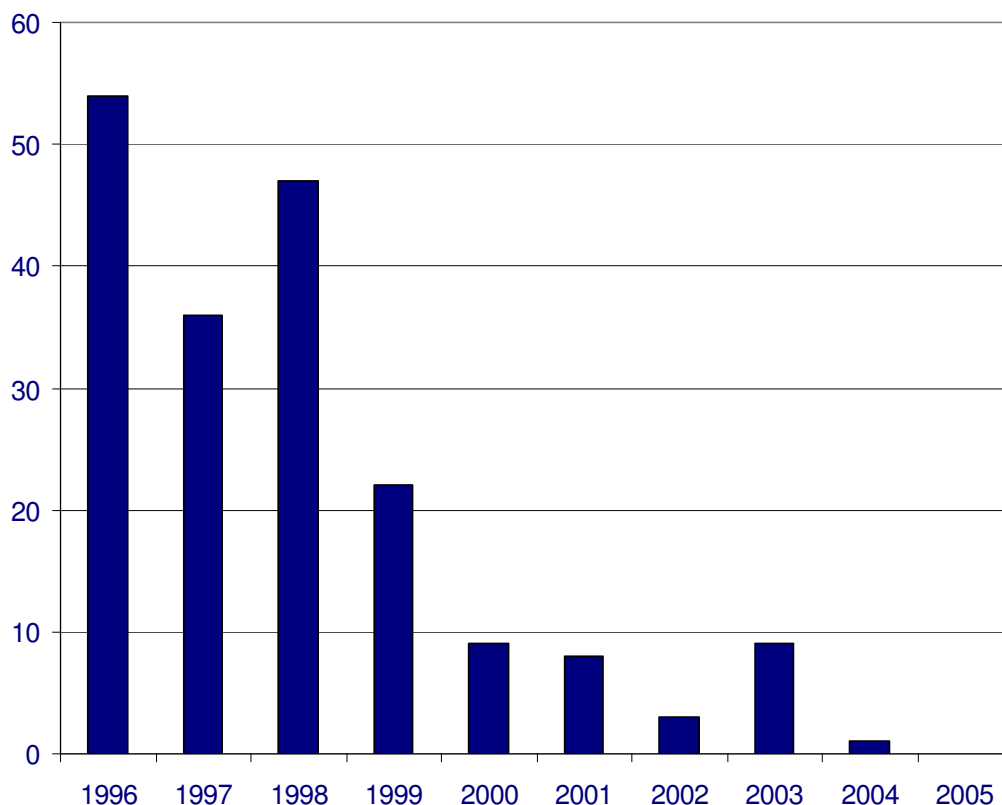
V Sloveniji je prijava primerov ošpic in rdečk obvezna na podlagi zakona o nalezljivih boleznih že od leta 1948.

Po uvedbi varnega in učinkovitega cepljenja se je incidenca ošpic in rdečk v Sloveniji bistveno zmanjšala v primerjavi z obdobjem pred cepljenjem. Rezultati uspešnega cepljenja so opazni predvsem v zadnjih letih, ko smo zabeležili le posamezne primere rdečk, ošpic pa od leta 2000 sploh ne več (Slika 3, Slika 4).

Slika 3: Prijavljeni primeri ošpic, 1993 - 2005

Slika 4: Prijavljeni primeri rdečk, 1996 – 2005

Glede na doseženo stanje pri obvladovanju ošpic in rdečk v Sloveniji, ko ni več prijavljenih primerov teh bolezni ali le posamični, je zelo pomembno tudi aktivno epidemiološko spremljanje. Aktivnosti spremljanja morajo zagotoviti odkrivanje sporadičnih primerov in dovolj informacij o epidemiologiji in genotipu virusa, da lahko

primere razvrstimo kot endemične ali vnesene. Zato je nujno laboratorijsko potrjevanje vseh sumljivih ali verjetnih primerov v skladu z enotnimi definicijami za prijavo.

Definicije za prijavo

Ošpice:

Klinični opis

Klinična slika, ki ustreza ošpicam, npr. generaliziran izpuščaj (raš), ki traja več kot 3 dni in telesna temperatura nad 38°C ter eden ali več od naslednjih znakov: kašelj, izcedek iz nosu, Koplikove pege, vnetje očesne veznice.

Laboratorijski kriteriji

- dokaz IgM protiteles proti ošpicam pri osebi, ki ni bila cepljena pred kratkim
- dokaz porasta specifičnih protiteles proti ošpicam pri osebi, ki ni bila cepljena pred kratkim
- dokaz virusa ošpic (ne cepilnega seva) v kužnini

Klasifikacija primera

Sumljiv: primer za katerega je zdravnik postavil diagnozo ošpic.

Verjeten: primer, ki ustreza kliničnemu opisu.

Potrjen: primer, ki je laboratorijsko potrjen ALI primer, ki ustreza kliničnemu opisu z epidemiološko povezavo. Za laboratorijsko potrjen primer ni potrebna značilna klinična slika.

Rdečke:

Klinični opis

Klinična slika, ki ustreza rdečkam, npr. akutni pojav generaliziranega makulopapuloznega izpuščaja IN bolečin/vnetja sklepov, limfadenopatije ali vnetja očesnih veznic.

Laboratorijski kriterij

- dokaz IgM protiteles proti virusu rdečk pri osebi, ki ni bila cepljena pred kratkim
- dokaz porasta specifičnih protiteles proti virusu rdečk pri osebi, ki ni bila cepljena pred kratkim
- osamitev virusa rdečk pri osebi, ki ni bila cepljena pred kratkim
- dokaz nukleinske kisline virusa rdečk v kužnini.

Klasifikacija primera

Sumljiv: primer z značilno klinično sliko.

Verjeten: primer, ki ustreza kliničnemu opisu in ima epidemiološko povezavo.

Potrjen: primer, ki ustreza kliničnemu opisu in je laboratorijsko potrjen.

V ta namen na Inštitutu za varovanje zdravja zagotavljamo laboratorijsko diagnostiko bolezni proti katerim cepimo, še zlasti za ošpice in rdečke. Vse zdravnike, ki se lahko srečajo s temi boleznimi ali pri bolniku lahko postavijo sum nanje (vročina z izpuščajem!), ponovno prosimo, da ob vsakem sumu odzamejo ustrezen vzorec in ga pošljejo na Inštitut za varovanje zdravja, Laboratorij za viruse, Bohoričeva 15 ali Oddelek za medicinsko mikrobiologijo, Grablovičeva 44 v Ljubljani, kjer bodo vzorci brezplačno testirani.

Pripravila:

Marta Grgič Vitek, Oddelek za program cepljenja

PRIJAVLJENE NALEZLJIVE BOLEZNI V FEBRUARJU 2006

V februarju 2006 je bilo v Sloveniji prijavljenih 5006 primerov nalezljivih bolezni, kar je za 1153 primerov več kot v mesecu januarju 2006 in 732 prijav več kot v januarju 2005. V število prijavljenih primerov niso zajete spolno prenosljive bolezni (razen hepatitisov), AIDS in tuberkuloza. Februarja 2006 je bila stopnja obolenosti 250,6 na 100.000 prebivalcev.

V februarju 2006 je bilo prijavljenih 6 smrti zaradi nalezljivih bolezni. V vseh primerih je bila vzrok smrti sepsa. Vsi umrli so bili starejši od 73 let.

V opazovanem mesecu sta bili prijavljena 2 izbruha nalezljivih bolezni.

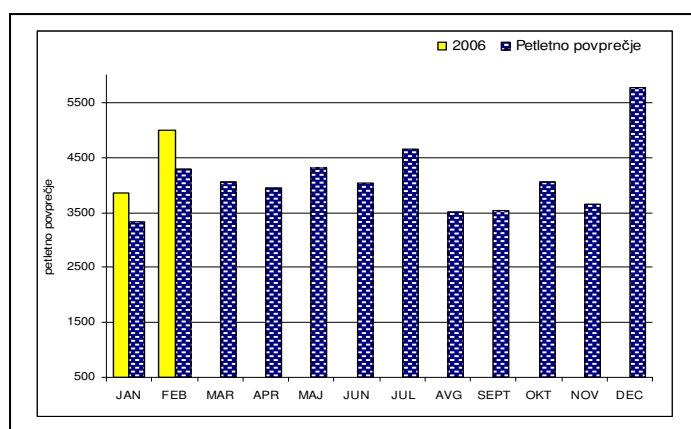
Iz **Zavoda za zdravstveno varstvo Kranj** je bil prijavljen izbruh med gosti restavracije. Zbolelo je 7 od 16 izpostavljenih oseb. Po vsej verjetnosti je šlo za alimentarni prenos okužbe. Povzročitelj še ni ugotovljen.

Iz **Zavoda za zdravstveno varstvo Maribor** so poročali o izbruhu enterokolitisa med varovanci enega izmed domov starejših občanov. Zbolelo je 9 oseb od skupno 145 izpostavljenih. Dve osebi sta bile zaradi težje klinične slike hospitalizirane.

Preglednica 1: **PRIJAVLJENE NALEZLJIVE BOLEZNI PO REGIJAH OD 1. 2. DO 28.2.2006**

Slika 5: **PRIJAVLJENE NALEZLJIVE BOLEZNI IN PETLETNO POVPREČJE, PO MESECIH**

REGIJA	ŠT. PRIMEROV	Mb/100 000
CELJE	850	284,0
NOVA GORICA	404	394,0
KOPER	450	321,8
KRANJ	641	323,2
LJUBLJANA	1379	227,6
MARIBOR	587	183,9
M. SOBOTA	233	189,6
NOVO MESTO	256	188,8
RAVNE	206	279,0
SKUPAJ	5006	250,6

PREGLEDNICA 2: PRIJAVLJENE NALEZLJIVE BOLEZNI V FEBRUARJU 2006, PO REGIJAH

DIAGNOZA / REGIJE	CE	NG	KP	KR	LJ	MB	MS	NM	Ravne	SKUPAJ
A02 SALMONELLA INFECTIONS	8	2	7	1	10	19	0	3	0	50
A03 SHIGELLOSIS	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
A04 BACTERIAL INTESTINAL INFECTION	13	14	6	7	20	16	3	5	0	84
A05 BACTERIAL FOODBORNE INTOXICATIONS	0	0	0	6	1	1	3	0	0	11
A07 PROTOZOAL INTESTINAL DISEASES	0	0	0	0	2	1	0	0	2	5
A08 VIRAL AND OTHER SPECIFIED INTESTINAL INFECTIONS	255	36	64	65	255	69	51	35	2	832
A09 DIARRHOEA AND GASTROENTERITIS(ENTEROCOLITIS)	131	79	36	270	280	140	65	88	3	1092
A37 PERTUSSIS	0	0	1	6	2	0	0	0	0	9
A38 SCARLATINA	22	16	13	40	103	53	8	17	13	285
A39 MENINGOCOCCAL INFECTION	0	1	1	0	0	0	0	0	0	2
A40 STREPTOCOCCAL SEPTICAEMIA	0	0	0	0	0	1	0	1	0	2
A41 OTHER SEPTICAEMIA	2	3	3	2	9	6	10	2	1	38
A46 ERYSIPELAS	7	13	4	20	35	22	5	6	8	120
A48 OTHER BACT. DISEASES, NOT ELESWHERE CLASSIFIED	4	0	0	0	2	0	0	0	0	6
A69 LYME BORELIOSIS	27	8	5	14	13	10	1	1	2	81
A81 SLOW VIRUS INFECT. OF CENTRAL NERVOUS SYSTEM	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
A87 VIRAL MENINGITIS	0	0	0	2	2	0	0	0	0	4
B01 VARICELLA	235	172	66	70	280	117	62	31	152	1185
B02 ZOSTER	17	23	9	25	53	15	5	4	12	163
B15 ACUTE HEPATITIS A	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
B16 ACUTE HEPATITIS B	0	0	1	0	2	0	0	1	0	4
B18 CHRONIC VIRAL HEPATITIS	0	0	2	2	5	2	1	0	0	12
B26 MUMPS	1	0	1	0	2	0	0	0	0	4
B27 INFECTION MONONUCLEOSIS	4	4	2	6	16	1	0	3	1	37
B35 DERMATOPHYTOSIS (MIKROSPOROSIS)	29	9	12	56	21	11	4	11	7	160
B49 UNSPECIFIED MYCOSIS	14	0	0	0	0	0	0	0	0	14
B58 TOXOPLASMOSIS	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
B67 ECHINOCOCCOSIS	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
B68 TAENIASIS	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
B79 TRICHURIASIS	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
B80 ENTEROBIASIS	7	8	10	5	9	7	0	9	1	56
B86 SCABIES	7	0	0	9	5	2	2	3	1	29
G00 BACTERIAL MENINGITIS	0	0	0	0	2	0	0	0	0	2
G03 MENINGITIS DUE TO OTHER AND UNSPECIFIED CAUSES	0	1	0	0	1	0	0	0	0	2
J02 ACUTE PHARYNGITIS	3	9	20	33	16	8	10	8	0	107
J03 ACUTE TONSILLITIS	39	6	155	0	117	69	2	13	0	401
J12 VIRAL PNEUMONIA	0	0	1	0	3	0	0	0	0	4
J13 PNEUMONIA DUE TO STREPTOCOCCUS PNEUMONIAE	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
J15 BACTERIAL PNEUMONIA, NOT ELSEWHERE CLASSIFIED	0	0	3	0	5	9	0	1	0	18
J18 PNEUMONIA, ORGANISMS UNSPECIFIED	21	0	23	0	103	6	0	14	1	168
J20 ACUTE BRONCHITIS	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
J21 ACUTE BRONCHIOLITIS	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
J40 BRONCHITIS, NOT SPECIFIED AS ACUTE OR CHRONIC	0	0	2	0	0	0	0	0	0	2
Z22 CARRIER OF INFECTIOUS DISEASE	2	0	3	1	1	0	0	0	0	7
SKUPAJ	850	404	450	641	1379	587	233	256	206	5006